

D. M. Tomas

BELI HOTEL

S engleskog prevela
Slobodanka Glišić

Stihove D. M. Tomasa prepevao
Ivan V. Lalić

ODISEJA
Beograd, 2012.

Hranismo srce fantazijama,
Srce posta svirepo od te hrane;
Snažnije su naše mržnje
Nego naša ljubav..

V. B. Jejts

Meditacije u vreme građanskog rata

Autorova napomena

Ne može se daleko putovati kroz predeo histerije – koja je „teren” ovog romana – a da se ne sretne veličanstvena figura Sigmunda Frojda. Frojd, u stvari, postaje jedna od *dramatis personae*, kao neko ko je otkrio veliki i divni moderni mit psihoanalize. Pod mitom mislim na poetski, dramski izraz skrivene istine; i mada to naglašavam, nije mi namera da dovodim u pitanje naučnu vrednost psihoanalize.

Uloga koju Frojd igra u ovoj priči potpuno je izmišljena. Međutim, moj izmišljeni Frojd zaista se poklapa s opštepoznatim činjenicama Frojdovog stvarnog života, a ponekad sam i navodio njegove radove i pisma, *passim*. Ni pisma iz Prologa ni delovi vezani za psihoanalizu (pa ni treća glava, kojoj je dat književni oblik jedne frojdske istorije slučaja) nisu utemeljeni na činjenicama. Čitaocima koji ne poznaju originalne istorije slučajeva – a one su, pored ostalog, i vrhunska književna dela – upućujem na knjige 3, 8 i 9, Pelican Freud Library (Penguin Books, 1974–1979).

D. M. T.

Prolog

Vuster, Masačusets, SAD
Hotel Stendiš
8. septembar 1909.

Najdraža Gizela,

Šaljem ti topao i snažan zagrljaj iz Novog sveta! Što zbog puta, što zbog gostoprimstva, predavanja, ukazivanja počasti (naravno, uglavnom Frojdu, a manje Jungu), jedva sam imao vremena nos da obrišem i ne znam gde mi je glava. Već je više nego jasno da je Amerika željna da prihvati naš pokret. Bril i Hol su izvanredne kolege i svi na Klarkovom univerzitetu su nas obasuli ljubaznošću i dobrodošlicom. Frojd je čak i mene zapanjio svojim majstorstvom kad je održao pet predavanja bez ikakvih beležaka – pripremio ih je za vreme naše zajedničke polučasovne šetnje. Suvišno je i reći da je ostavio dubok utisak. Jung je takođe održao dva dobra predavanja, o vlastitom radu, a da nijednom nije pomenuo Frojdovo ime! Iako smo se nas trojica, sve u svemu, odlično slagali s obzirom na prilično tegebne okolnosti (uključujući tu i napade dijareje u Njujorku...!), *bilo* je izvesne napetosti između Junga i Frojda. Uskoro nešto više o tome.

Sigurno ćeš želeći da čuješ kako je protekao put. Bilo je lepo – ali skoro da ništa nismo videli! Gusta letnja magla spustila se gotovo odjednom. U stvari, bilo je prilično impresivno. Junga je naročito zaokupljala pomisao na to „preistorijsko čudovište” koje se valja kroz dnevnu svetlost i tamu ka svom cilju, i osećao je da klizimo u drevnu prošlost. Frojd ga je zadirkivao što je hrišćanin, pa samim tim i sklon mistici (sudbina koju su, po njegovom mišljenju, Jevreji izbegli!), ali je priznao da ima izvesno razumevanje za tu ideju dok zuri kroz prazan prozor kabine i sluša ono što je nazvao „ljubavnim dozivanjem sirena u magli”! Njujork je ostavljao još jači i neverovatniji utisak dok se pomaljao iz mraka. Bril nas je dočekao i pokazao nam mnoge lepe stvari – ali ništa nije bilo lepše od pokretnih slika, „filma”! Uprkos stomaku koji me je mučio, bilo mi je krajnje zabavno; uglavnom su smešni policajci ganjali ulicama još smešnije lupeže. Nema nekog zapleta, ali ljudi se zaista *kreću* na vrlo uverljiv i stvaran način. Mislim da na Frojda to nije ostavilo naročit utisak!

Da, moram ti opisati prilično neobičan događaj u Bremenu uoči našeg polaska na put. Bili smo iskreno srećni što smo uspeli da se sastanemo i, prirodno, uzbuđeni zbog pustolovine koja nas je čekala. Frojd je bio domaćin na ručku u vrlo luksuznom hotelu i ubedili smo Junga da odustane od svoje uobičajene apstinencije i popije s nama vino. Verovatno zato što nije navikao na piće, postao je neobično pričljiv i dobro raspoložen. Skrenuo je razgovor na „leševe iz tresetnih močvara” koji su izgleda pronađeni u Nemačkoj. Veruje se da su to tela praistorijskih ljudi, mumificirana dejstvom humusne kiseline u mulju. Oni su se, po svoj prilici, utopili u močvarama ili su tamo sahranjeni. Pa dobro, bilo je pomalo zanimljivo; ili je moglo biti da Jung nije neprestano pričao o tome. Konačno, Frojd ga je nekoliko puta nestrpljivo prekinuo: „Zašto te toliko zanimaju ti

leševi?” Jung je nastavljao da zaneseno priča i Frojd je skliznuo sa stolice i onesvestio se.

Siroti Jung se veoma uznemirio zbog ovakvog obrta – ja takođe – i nije mogao da shvati šta je skrivio. Došavši sebi, Frojd ga je optužio da je hteo da ga se reši. Jung je to, naravno, žestoko poricao. On je, u stvari, ljubazan, čio saputnik, mnogo prijatniji nego što bi čovek pomislio kad vidi zlatni okvir njegovih naočara i kratko ošišanu kosu.

Sledeći kratak nesporazum desio se na brodu. Zabavljali smo se (u magli!) tumačeći snove jedan drugome. Junga je veoma zainteresovao Frojdov san, u kojem njegova svastika (Mina) mora da baca snopove žita za vreme žetve, kao seljanka, dok je Frojdova žena dokono posmatra. Jung je, nekako netaktično, nastojao da od njega izvuče više podataka. Stavio mu je do znanja da misli kako san ima veze sa Frojdovom naklonošću prema ženinoj mlađoj sestri. Bio sam zapanjen njegovim poznavanjem Frojdovih domaćih prilika. Frojd se, naravno, veoma naljutio i odbio je da „rizikuje svoj autoritet”, kako se izrazio, otkrivanjem još nečeg ličnog. Jung mi je kasnije rekao da je tog trenutka Frojd *izgubio* autoritet u njegovim očima. Međutim, mislim da sam uspeo da izgladim stvar i oni su opet u dobrim odnosima. Ali, neko vreme sam se osećao kao sudija u rvačkom meču! Sve je to veoma naporno. Neka ostane među nama.

Moj san (jedini kojeg sam mogao da se setim) ticao se nekog beznačajnog dečjeg razočaranja. Frojdu, naravno, nije bilo nimalo teško da pogodi da se ono odnosi na tebe, draga moja. On je odmah prešao na stvar i rekao mi da se ja bojim da ti obmanjuješ sebe kad kažeš da se nećeš razvesti od muža dok vam se ćerke ne udaju i da, u stvari, ne želiš da se naša duga veza okonča tako dubokom obavezom kao što je brak. Uostalom, tebi su poznata moja strahovanja i učinila si sve što si mogla da ih razbiješ; ali, kao što vidiš, nisam mogao da izbegnem da ih *sanjam* sada kad nisam s tobom (i verovatno pod uticajem

depresivne morske magle). Frojd mi je, kao i uvek, mnogo pomogao. Reci Elmi da su ga dirnule njene dobre želje i da mu je veoma drago što misli da joj analiza s njim pomaže. *Tebe* takođe pozdravlja i veselo kaže da ako je majka jednako šarmantna i inteligentna kao ćerka (a ja ga uveravam da jeste tako), onda sam ja čovek kome treba zavideti... Ja to znam! Srdačno zagrlj i poljubi Elmu umesto mene i pozdravi muža.

Sledeće nedelje posetićemo vodopade Nijagare, što Frojd smatra najvećim događajem na našem putu; a kroz manje od dve nedelje plovićemo na *Kajzeru Vilhelmu*. Dakle, stići ću kući u Budimpeštu gotovo pre nego što primiš moje pismo; i ne mogu iskazati koliko čeznem za tvojim zagrljajem dobrodošlice. U međuvremenu, ljubim te (o Bože! još gore! još bolje!) u svojim snovima.

Zauvek tvoj
Šandor Ferenci

Beč
Bergase 19
9. februar 1920.

Dragi Ferenci,

Hvala ti na izrazima saučešća. Ne znam šta bi još moglo da se kaže. Godinama sam bio spreman na mogućnost da izgubim sinove, a sada sam izgubio kćer. Pošto sam duboko nereligiozan, nikoga ne mogu da okrivim za to i znam da nemam kome da uputim svoju žalbu. „Nepromenljivi krug vojničkih dužnosti” i „slatka navika postojanja” pobrinuće se za to da stvari krenu svojim tokom kao i ranije. Slepa nužnost, nema predaja. Sasvim duboko u sebi nalazim duboku narcisističku povređenost koja se ne može izlečiti. Moja žena i Anerl strahovito su potresene na neki ljudskiji način.

Nemoj se brinuti za mene. Ja sam i dalje onaj stari, samo što sam malo umorniji. *La séance continue*. Danas sam proveo više

vremena nego što mogu sebi da dopustim u Opštoj gradskoj bolnici, kao član odbora koji ispituje tvrdnje da se sa ratnim neurotičarima loše postupa. Više nego ikad me zaprepašćuje činjenica što neko može i da pomisli da je primenjivanje električne struje na takozvane zabušante u stanju da ih pretvori u heroje. Kad se vrate na bojno polje, njihov strah od struje neizbežno nestaje pred neposrednom opasnošću: zato ih podvrgavaju još jačim elektrošokovima – i tako dalje, bez ikakvog smisla. Sklon sam da poverujem da je Vagner-Jaureg nevin, ali ne bih jamčio za ostalo njegovo osoblje. Nikada nije demantovano da je u nemačkim bolnicama bilo smrtnih slučajeva za vreme tretmana i samoubistava kao posledice tih tretmana. Suviše je rano reći da li su se i bečke klinike prepustile tipično nemačkoj sklonosti da se ciljevi postižu bez ikakve milosti. Izveštaj ću morati da predam krajem meseca.

Takođe sam se vratio ogledu *Some strange principles of satisfaction*, koji sam dosad gurao u stranu, i još sam čvršće ubeđen da sam na pravom putu kad tvrdim da je instinkt smrti na svoj način moćan koliko i libido, mada je skriveniji. Jedna moja pacijentkinja, mlada žena koja pati od ozbiljne hysterije, upravo je „rodila” neke spise koji kao da podržavaju moju teoriju: ekstremna libidinozna fantazija kombinovana sa ekstremnom morbidnošću. Kao da se Venera pogledala u ogledalu i videla lik Meduze. Možda smo preterali kad smo proučavali isključivo seksualne impulse i sada smo u položaju mornara čiji je pogled toliko usredsređen na svetionik da ne vidi stene u mraku koji ga obavija.

Moguće je da ću podneti saopštenje o nekom aspektu ove teme na kongresu u septembru. Siguran sam da će nas ponovni susret razgaliti posle ovih užasnih i obeshrabrujućih godina. Čuo sam da Abraham namerava da pročita rad o kompleksu kastracije kod žena. Mislim da su tvoje sugestije u vezi s razvojem aktivne terapije u psihoanalizi izvanredno pogodne za diskusiju. Treba me još ubediti da „čovek može mnogo više da postigne sa

pacijentima ako im pruži dovoljno ljubavi za kojom su čeznuli kao deca”, ali ću s velikim zanimanjem saslušati tvoje izlaganje.

I žena i ja ti se zahvaljujemo na ljubaznim rečima.

Tvoj Frojd

Beč

Bergase 19

4. mart 1920.

Dragi Sakse,

Mada ćeš mnogo nedostajati svojim kolegama u Švajcarskoj, mislim da si potpuno u pravu što ideš u Berlin. Kroz nekoliko godina, Berlin će postati centar našeg pokreta, u to nimalo ne sumnjam. Zbog svoje inteligencije, poletnog optimizma, srdačnosti i širine kulture bićeš idealan učitelj budućih analitičara uprkos tome što se bojiš da nemaš dovoljno kliničkog iskustva. Imam veliko poverenje u tebe.

Slobodan sam da ti, kao „oproštajni poklon” – mada verujem da rastanak neće biti dug – pošaljem donekle neobičan „dnevnik”, koji je jedna od mojih pacientkinja, mlada žena dostojna poštovanja, „rodila” posle lečenja vodom u Gaštajnu. Iz Beča je otputovala mršava, a vratila se punačka; i odmah mi je donela svoje spise. Pravi slučaj *pseudocijeze*! Na odmoru je bila s tetkom; a ne treba ni da dodam da nikada nije upoznala moje sinove, mada sam joj možda pomenuo da je Martin bio ratni zarobljenik. Neću te gnjaviti pojedinostima njenog slučaja; ali ako nešto bude isprovociralo *umetnika* u tebi, biću ti zahvalan na opažanjima. Mlada žena je prekinula perspektivnu muzičku karijeru, a „stihove” je zapravo napisala između notnih redova partiture *Don Đovanija*... Ovo je, naravno, kopija celog rukopisa (original je napisan u dečjoj svesci), koju je ona ljubazno napravila za mene. Kopija je, moglo bi se reći, posmrče i ne moraš mi je vratiti.

Ako budeš mogao da zanemariš skaredne izraze koje je kod ove inače stidljive i preterano snebivljive devojke bolest izbacila na površinu, naći ćeš delove koji će ti se možda dopasti. Govorim kao neko ko poznaje tvoju rableovsku prirodu. Ne brini, prijatelju moj; to mi nije neprijatno! Nedostajace mi tvoji jevrejski vicevi – kao što znaš, ovde u Beču ljudi su užasno ozbiljni.

Nadam se da ćemo se videti u Hagu u septembru, ako ne i pre. Abraham obećava rad o kompleksu kastracije kod žena. Bez sumnje, barataće vrlo tupim nožem. Ipak, on je trezven i pristojan. Ferenci će pokušati da opravda svoje novo oduševljenje metodom ljubljenja pacijenata.

Kuća nam još deluje prazno bez našeg Nedeljnog deteta,¹ iako je nismo baš često viđali otkako se udala. No, dosta o tome.

Srdačni pozdravi,
tvoj Frojd

Berlinska poliklinika
14. mart 1920.

Dragi i cenjeni profesore,

Oprostite mi zbog ove razglednice: mislio sam da je prikladna s obzirom na „beli hotel” Vaše mlade pacijentkinje, dar na kojem sam Vam zahvalan! Zahvaljujući njemu, putovanje vozom (opet vrlo zgodno!) proteklo je brzo i zanimljivo. Bojim se da su moja razmišljanja tim povodom jednostavna; njena uobrazilja je na mene ostavila utisak raja pre pada – ljubav i smrt se jesu tamo desili, ali nije bilo *vremena* da dobiju značenje. Nova klinika je sjajna; nažalost, u njoj ne teku med i mleko kao u *belom hotelu*, ali će, nadam se, biti znatno trajnija! Pismo sledi čim se sredim.

Iskreno Vaš,
Saks

¹ Izraz *Sunday Child* potiče iz stare dečje pesmice pomoću koje su deca učila redosled dana u nedelji. Dete rođeno u nedelju je „lepo i bezbrižno, dobro i veselo”. (Prim. prev.)

18. maj 1931.
Beč, Bergase 19

Sekretaru
Komiteta za obeležavanje
stogodišnjice Geteove smrti
Gradsko veće
Frankfurt

Dragi gospodine Kune,

Izvinjavam se što mi je trebalo toliko vremena da odgovorim na Vaše pismo. Međutim, u međuvremenu nisam bio neaktivan kada mi je zdravlje to dopuštalo, i rad sam završio. Moja bivša pacijentkinja nema ništa protiv da uz njega objavite i njene zapise, pa Vam šaljem i njih. Nadam se da Vas neće uznemiriti opsceni izrazi u njenim slabim stihovima, kao ni nešto manje sablažnjiv, no ipak pornografski zamah njene mašte. Treba imati na umu (a) da je njihova autorka patila od ozbiljne seksualne hysterije i (b) da zapisi spadaju u oblast nauke u kojoj je princip *nihil humanum* opšteprihvaćen i primenjen; a to naročito važi za pesnika koji je svojim čitaocima savetovao da ne strahuju i ne zaziru od „onoga što, nepoznato i od ljudi zapostavljeno, hoda u noći kroz lavirint srca”.

Vaš odani,
Sigmund Frojd